

կութենէն ի վեր, օր մը տեսնելով անոր վերջին մէկ քանի գործերը սկսած է գուշել. «Բարեկամս, դուն ինքզինդդ գերազանցեցիր այս գործերով. հոս չես այլեւս այն նկարիչներէն որոնք հլու եկեղեցական աւանդութիւններուն՝ կը փոխակերպեն վրձինով ծառայականօրէն անոր ձեւերն ու մտածումները: Դուն արդ կը հռչակուիս ոչ միայն իրեն փիլիսոփայ մը այլ նաեւ իրեն երեւակայոտ բանաստեղծ:»

Կը յիշեմ այն մեծ ցոյցերը երբ Ֆրանցէի մէջ քահանայապետական պատգամաւորին առջեւ քաջելով այն նշանաւոր շրջանակը, ազատ ձեռքիդ գծագրութիւնն ու կարողութեանդ փաստը տուիր, Ֆրանցէի ժողովուրդը զայն առակի մը փոխակերպած՝ կու տայ միայն մեծ մտքերուն «Tu se' tondo come l'O di Giotto»¹:

Ժ. Գարը որմանկարի դարն է, կերտուած առաւելապէս Սիննացի նկարիչներով որոնք զեռ իրենց գաղափարականութիւնն ու խորհրդապաշտութիւնը կ'արտայայտէին հին արձանագործութեան ձեւով, առանց ձեւի փոյթին: Այնպէս որ միջին դարէն մինչեւ Ժ. Գարուն վերջերը ամէն արուեստագէտ մէկ արուեստագէտ էր զրեթէ: Բոլոր նկարիչներու մեծագոյն մարմաջն էր նմանիլ, ընդօրինակել վարպետը: Ժ. Գարով միայն կը սկսի այլամերժութիւնը՝ որով ինքնատուութիւնը, արուեստի եւ գիտութեան համադրութեամբ ստացուած:

Ու ճիւղթիւն որ Ժ. Գարու ամենամեծ ներկայացուցիչ հանճարն է, իր մէջ կը կեդրոնացնէ դարուն հոգեբանութիւնը ու գեղագիտական մտածումը: Չէ ճանչցած բնաւ կամ շատ քիչ՝ մարմնական գեղեցկութեան հաճոյքը. իր սեւեռումն էր դնել իւրաքանչիւր գործերուն մէջ ամբողջ սիրտը, ապրելով նիւթը՝ ապրեցնելու համար դիտողը:

«Յիսուսի կեանքէն իր զրեթէ բոլոր նկարները, որոնք նիւթեր են հազար անգամ նկարուած ամէն շրջանի բոլոր երկիրներու նկարիչներէն, սակայն ո'չ մէկը հասաւ այն ուժեղ, սուր արտայայտութեան որ այս խորհուրդ-նկարիչը մեզի կու տայ»: Այսպէս կ'ըսէ, ու կը շարունակէ Մարտի Պրիոն իր «Ճիւղթիւն» գործին մէջ. ուր ակնյայտնի է ճիւղթիւնի պատրաստած փխրուն հողը վերածնունդի նկարչութեան:

Ստուգուած է թէ 75 տարի առաջ Ֆրանսայէն Ամերիկա գաղթած է մեծ վարպետին խորաքանդակ գլուխը, եւ թէ նախապէս կը գտնուէր Միլանի Santa Maria delle grazie եկեղեցւոյն մէջ, ուր կայ նաեւ նոյն Լեոնարտոյի հրաշափառ վերջին Լնթրիքը:

Տարւոյս սկիզբները անգլիական զանազան թերթեր ինչպէս «Times» իր 11 Յունուարի թուով, եւ «The Illustrated London News»-ի մէջ, ինչպէս եւ իտալական մամուլը կ'աւետէին թէ հայ մը, Պ. Գրիգոր Ահարոնեան, Սերաստացի, տէր էր Լեոնարտոյ տա վիշիի հարազատ մէկ գործին, մարմարեայ խորաքանդակ գլխու մը՝ որ կը ներկայացնէ նոյնինքն Տա վիշին՝ 40ամեայ հասակին, որով ունինք կրկին տեսակետով թանկագին գործ մը, հրաշագործ Լեոնարտոն որ իր իսկ պատկերը քանդակած է իր ձեռքով:

Պ. Գրիգոր Ահարոն որ հնագետի մը նուրբ հասկացողութիւնն ունի գեղարուեստի զրեթէ ամէն տեսակներուն, բախտը եւ սրամտութիւնն ունեցած է ձեռք ձգելու այդ հրաշալի գործը Պոստընի մէջ 1916ին:

Ստուգուած է թէ 75 տարի առաջ Ֆրանսայէն Ամերիկա գաղթած է մեծ վարպետին խորաքանդակ գլուխը, եւ թէ նախապէս կը գտնուէր Միլանի Santa Maria delle grazie եկեղեցւոյն մէջ, ուր կայ նաեւ նոյն Լեոնարտոյի հրաշափառ վերջին Լնթրիքը:

Թէ ինչպէս Ֆրանսա անցած է այդ գործը՝ դժուար չէ կուսել. մեծն Նափոլէոն է որ զայն տարած է հոն իր աշխարհակալութեան օրերուն:

Արձանը, ինչպէս կը ծանուցանէին Անգլիական եւ իտալական մամուլը, կը գրեթէ ցուցադրուած Միլանի մէջ Սֆորցա դուքսերու հինաւորաց պատմական զրեթիկ սրահներուն մէջ: Բախտը ունեցանք անձամբ զայն տեսնելու ցուցադրուած տեղւոյն վրայ:

ԼԷՈՆԱՐՏՈՅ ՏԱ ՎԻՆՉԻ ՄԵԿ ԳՈՐԾԸ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հարկ չկայ ըսել թէ ան մեծ վարպետին հրաշագործ ձեռքը կը մասնէ անմիջապէս:

Գիտ հոն է, Միլանի մէջ. գործին համաբար սակայն Հոմ ալ հռչակուած է. եւ Պ. Գ. Ահարոն երբ նախապէս փորձած էր վատիկանի թանգարաններուն մէջ զայն

Լեոնարտոյ Տա վիշիի գլուխը
(խորաքանդակ մարմարի վրայ)

ցուցադրել՝ ներկայացուցած էր Պիոս Ժ. Ա. Ս. Քահանայապետին, որ հիացումով զիտած էր գեղարուեստի այդ թանկագին եւ միակ գործը եւ իր գնահատանքին հետ մեծապէս ուրախակից եղած էր բախտաւոր հայուն:

1. Կուր եւ ճիւղթիւն (0)-ին պէս:

2. ՄՈՒԹԱՅԵԱՆ

Չենք ուզեր հոս երկարել. գործը անկասկածօրէն հարազատ է, Տա Վինչին ձեռքէն ելած. ասոր համաձայն են իտալիոյ գեղարուեստի բոլոր մասնագէտները:

Պ. Գրիգոր Ահարոն ձեռք ձգած է նաեւ արուեստի ուրիշ թանկագին գործ մը, որ եթէ առաջինն չհաւասարի, սակայն շատ ալ հեռու չի մնար:

Ատիկա կաւէ կիսանդրի մըն է որ դարձեալ Լէոնարտոյ Տա Վինչին կը ներկայացնէ. յատուկ մասնագէտներու վճռով անիկա գործըն է մեծ Վարպետի աշակերտներուն, հաւանօրէն իրեն ժամանակակից: Այս կիսանդրիին գծերն ալ քիչ կը զանազանուին Տա

Վինչիի գծերէն, անոր համար եթէ իրը չէ, անպայման իր ձեռասուն աշակերտներունն է՝ Լոմպարտական դպրոցի գործ:

Ամերիկայի մէջ գնած է Պ. Գրիգոր Ահարոն այս գործն ալ, որ հաւանօրէն առաջինն ոճով Ամերիկա ճամբորդած է հոսկ սեփականութիւնը դառնալու հայու մը:

Մենք կ'ուրախակցինք մեր ազնիւ հայրենակցին և նախկին սանին, ինչպէս որ մեզի հետ ամէն հայ. որովհետեւ փոքր պարծանք մը չէ այդպիսի հանճարի մը գործին սեփականութիւնը որ անգնահատելի դանձմըն է եւ որ միանգամայն կը կազմէ Պ. Գ. Ահարոնի ընտանեկան հարստութիւնը:

ԽՄԲ.

Լէոնարտոյ Տա Վինչի
(Կաւէ կիսանդրի)

ԳԻՕՑ ՖՈՆ ԲԵՐԼԻՇԻՆԳԸՆ

Ե Ր Կ Ա Թ Ա Բ Ա Ջ Ո Ւ Կ

Գրեց՝ ԳԻՕԹԷ

ՔԵԴՐ. ՅԱՎՈՐ-ԳՐԻԳՈՐ

(Շար. տես Բազմավէպ 1931, էջ 180)

Եւրոստիատըզը՝ Գեօրի Գղեակը

Եղեալեթ, Մարիամ, Փոքրիկ Քարլ

Քարլ. — Կ'աղաչեմ, մօրաքոյր, անգամ մ'ալ պատմէ՛ ինծի Բարեպաշտ տղան պատմութիւնը. շատ աղուոր է:

Մարիամ. — Դու պատմէ՛ զայն, փոքրիկ չարածճի, նայիմ լաւ ուշ դրեր ես:

Քարլ. — Քիչ մը սպասէ որ մտածեմ: — Ատենօք մէկը կար... Այո... Ատենօք տղայ մը կար, որուն մայրը հիւանդ էր. այն ատեն տղան գնաց...

Մարիամ. — Ո՛հ: Մայրը անոր ըսաւ. Սիրելի զաւակս...

Քարլ. — Ես հիւանդ եմ...

Մարիամ. — Եւ չեմ կրնար երթալ.

Քարլ. — Յետոյ մայրը գրամ տուաւ տղուն եւ ըսաւ. Գնա՛ նախաճաշիկդ գնէ՛: Այն ատեն աղքատ մ'եկաւ...

Մարիամ. — Տղան մեկնեցաւ, եւ ճամբուն վրայ ծեր մարդու մը հանդիպեցաւ, որ էր... Առաջ տար, Քարլ.

Քարլ. — Որ... ծեր էր:

Մարիամ. — Կը հասկցուի: Որ հագիւ քաղելու կարողութիւն ունէր. որ անոր ըսաւ. Սիրելի տղայ...

Քարլ. — Բան մը տուր. ոչ երէկ եւ ոչ այսօր հաց կերած եմ: Այն ատեն տղան անոր տուաւ դրամը.

Մարիամ. — Որ իրեն նախաճաշիկը գնելու համար պիտի ծառայէր:

Քարլ. — Այն ատեն ծերունին ըսաւ...

Մարիամ. — Այն ատեն ծերունին բռնեց տղուն.

Քարլ. — Չեմքէն. եւ անոր ըսաւ... Այն ատեն նա իսկոյն պայծառափայլ սուրբ մը դարձաւ եւ ըսաւ. Սիրելի տղայ...

Մարիամ. — Տիրամայրը քեզ վարձատրէ իմ ձեռքովս՝ բարեգործութեանդ փոխարէն: Այն հիւանդին որ դաչիս...

Քարլ. — Չեռքովդ... կարծեմ աջ ձեռքով, այնպէս չէ...

Մարիամ. — Այո:

Քարլ. — Իսկոյն պիտի բժշկուի:

Մարիամ. — Այս խօսքերուն վրայ տղան տուն վազեց, եւ ուրախութենէն խօսքը բերանը մնաց:

Քարլ. — Յետոյ մօրը վիզը փաթթուեցաւ ուրախութեան արցունքներով:

Մարիամ. — Այն ատեն մայրը աղաղակեց. Այս ի՞նչ է որ կը զգամ... Եւ... Եւ, ի՞նչ եւ դաւ, Քարլ...

Քարլ. — Եւ եղաւ... Եւ

Մարիամ. — Նայէ՛, ուշադրութիւն դրած չես:

Եւ բժշկուեցաւ: Եւ տղան բժշկեց թագաւորը եւ կայսրը, եւ այնքան հարստացաւ որ մեծ վանք մը շինեց:

Եղիսարէր. — Խելքս չի հասնիր էրկանս ըրաւ ծին: Հինգ օր եւ հինգ գիշեր է որ դուրսն է. կը յուսար վարպետութեամբ լինցնել:

Մարիամ. — Ես միայն այսօրուան համար չէ որ կը վրդովիմ: Եթէ ես դատապարտուած ըլլայի քուկինիդ նման էրիկ մ'ունենալու որ ինքզինքը ամէն վտանգի կը մատնէ, արդէն առաջին տարին մեռած կ'ըլլայի:

Եղիսարէր. — Շնորհակալ կ'ըլլամ Աստուծոյ որ քիչ մ'աւելի քաջասրտութիւն տուած է ինծի:

Քարլ. — Բայց հայրիկս ստիպուած էր մեկնելու երբ այդքան վտանգաւոր է:

Մարիամ. — Ե՛հ, ան իր քմահաճոյքին կը հետեւի:

Եղիսարէր. — Իրաւունք ունիս, սիրելի Քարլ. ան ստիպուած է: